

1 februari

Herdenking Watersnoodramp

1953

Deze bijlage van WereldRegio is geschreven door Gert van Engelen
Editie vrijdag 21 januari 2022

Geëvacueerden uit Zierikzee komen aan op de kades van Dordrecht, in februari 1953. Vandaar werden zij met bussen, auto's, vracht- of legerwagens naar hun evacuatieadressen overgebracht. De foto's zijn afkomstig uit de beeldbanken van het Watersnoodmuseum en het Nationaal Archief.

Evacu e in Dordrecht

Dordtse gegevens over honderden verdreven Schouwen-Duivelanders na 69 jaar openbaar, de Rotterdamse nog steeds niet. Een dossier.

De watersnoodbijlage is dit keer, 69 jaar na de ramp van 1953, gewijd aan de Schouwen-Duivelanders die indertijd gedwongen werden geëvacueerd naar Dordrecht, een veiliger oord. Waarom aandacht gegeven specifiek aan Dordrecht, en niet ook aan Rotterdam, nog zo'n belangrijke evacuatiestad? Omdat in Dordrecht een particuliere archiefonderzoekster al in 2013 de woonkaarten heeft gedigitaliseerd waarop de persoons- en adresgegevens staan van de eilandelijke evacu es. In Rotterdam is dat niet het geval. Daar is de digitaliseringsoperatie nog volop gaande, berichtte desgevraagd het Stadsarchief, en dus niet in te zien.

Saai

Deze achterstand betekent dat er nog geen informatie te achterhalen valt over de Schouwen-Duivelanders die in Rotterdam zijn terechtgekomen. Terwijl over hun verblijf in Dordrecht juist al van alles te vinden is. De Dordtse naamindexen van de geëvacueerden worden overigens met opzet niet in deze bijlage gepresenteerd. Dat zou tot lange, saaie, opsommerige lijsten leiden, op pagina's die onaantrekkelijk ogen. De redactie heeft er daarom voor geko-

zen de lijsten (per vandaag) op de website van WereldRegio te plaatsen. Uitgesplitst over de gemeenten waar zij vandaan kwamen, staan in dat bestand, in de vorm van een zogeheten pdf-file, wie in 1953 hoe lang (soms nog ver in 1954) op welk adres in Dordrecht is ondergebracht en of zij daarna weer naar Schouwen-Duiveland teruggingen of doorreisden. Ook valt er te lezen of diegenen alleen waren, of in gezelschap van man, vrouw en kinderen. Dubbeldam wordt hier afzonderlijk vermeld, omdat dit destijds nog een zelfstandige gemeente was. Per 1 juli 1970 is het een wijk van Dordrecht geworden.

Dwang

Bij elkaar vormen al die schijnbaar droge kwartiergegevens een even uniek en historisch als emotioneel document. Het getuigt indringend van die grote volksverhuizing die op gang kwam nadat uitgeputte bewoners waren gered uit de verdrinken dorpen. Sommigen vertrokken met tegenzin, en dat verzet had bovenal te maken met de gecontroleerde inundatie die de Duitsers in februari 1944 had georganiseerd. De evacuatie van 1953 wekte daarom weerzin op, zie verderop. Maar uiteindelijk hebben "toch de

meesten zich onder zachte en soms harde dwang laten afvoeren", zoals Kees Slager schrijft in zijn straattegelzware naslagwerk Watersnood (2010).

In plaats van lange lijsten staan in deze watersnoodbijlage interviews – met Schouwen-Duivelanders die z lf in Dordrecht hebben verbleven of anders van hun (overleden) ouders hebben gehoord hoe zij 'Dordrecht' destijds hebben beleefd. De geïnterviewden reageerden eind oktober vorig jaar op een oproep in deze krant. Daarin werd lezers verzocht zich te melden als zij genegen waren hun verhaal te vertellen over de evacuatietijd in Dordrecht. De artikel worden 'gelardeerd' met kaders over opmerkelijke feiten, bijvoorbeeld wie in Dordrecht is overleden of juist geboren.

Beweging

Hoe stak de grootscheepse evacuatie in elkaar, welk aandeel had Dordrecht daarin? In een ander boek van hem, De Ramp (1992), – die onthullende en ontluisterende reconstructie van de watersnood van 1953 – schrijft de journalist Kees Slager er beeldend over, bijna filmisch. Dat op het brede water van het Hollands Diep en

het Volkerak twee tegengestelde bewegingen "prachtig te zien zijn". "Het lijkt wel alsof daar", schetst hij, "een doorlopende vlootshow met honderden schepen wordt opgevoerd."

De ene beweging wordt gevormd door de schepen die met vrijwilligers en hulpgoeders onderweg zijn naar het rampgebied. Tegelijkertijd is er die andere beweging – van vrachtschepen en vissersboten vol evacu es uit het rampgebied, op weg naar Dordrecht en Rotterdam. Tienduizenden mensen zitten er in het natte stro – drenkelingen vaak, die verkleumd en half dooddoof voor zich uit staren, omringd door schamele bezittingen, en die afkomstig zijn van de grotendeels ondergelopen eilanden Overflakkee en Schouwen-Duiveland.

Volgens Slager zijn door de ramp naar schatting zo'n honderdduizend evacu es van huis en haard verdreven, zo noteert hij in 'Watersnood'. Zestigduizend van hen "zijn ondergebracht in de drie rampprovincies zelf: in Zeeland 11.000, in Noord-Brabant 19.000 en in Zuid-Holland 30.000. Van de overige provincies neemt Utrecht er opvallend veel (6000) voor zijn rekening." Nog een cijfer: na ruim een maand zijn van de 100.000 evacu es er ruim 72.000 "niet terugge-

‘Ik ben er wel eens wezen palingvissen’

Cor van Westen uit Burgh-Haamstede was in de oorlog ook al in Dordrecht: hij is er geboren

Dordrecht heeft een wonderlijke, driedubbele rol gespeeld in het leven van Cornelis Jan (‘Cor’) van Westen – dat zich tegenwoordig afspeelt in Burgh-Haamstede.

Hij is dáár geboren, en niet op Schouwen-Duiveland. Zijn ouders waren verplicht uit de buurtschap Capelle geëvacueerd toen de Duitsers in maart 1944 het eiland met opzet onder water zetten: de legendarische inundatie, een kunstmatige watersnood. Bijgevolg kwam hij ter wereld in Dordrecht.

Als gevolg van de watersnoodramp belandde hij wéér in die stad. Hij, zijn ouders en zijn jongere broer Adriaan waren op de vlucht geslagen voor het woedende water, dit keer een echte natuurramp. Cor werd naar Dordrecht geëvacueerd, de rest van het gezin kon in Zonnemaire blijven bivakkeren. En in dat Dordrecht ontmoette Cor zijn latere vrouw. Maar welbeschouwd is het water, meer nog dan Dordrecht, de gemeenschappelijke noemer in zijn leven. Drie decennia achtereenvolgens heeft Van Westen namelijk als akkerbouwer de kost verdiend in Flevoland – nieuw land dat pas kon ontstaan, nadat het water voorgoed was ingedamd.

Badkamer

Hij vertelt het glimlachend – dat hij in het Gemeenteziekenhuis van Dordrecht aan de Bankastraat niet, zoals normaal hoort te zijn, is geboren op de afdeling voor zuigelingen, maar in een badkamer. “Er was geen plek meer, mijn moeder moest ergens anders bevallen.” Hij kwam ter wereld op 22 juni 1945. Zijn moeder is Pieterella Flohil (Bruinisse, 22 maart 1922). Zijn vader (Nieuwerkerk, B62, 19 januari 1918) heette, net als diens vader, eveneens Cornelis Jan, maar had als roepnaam Kees.

Oorspronkelijk kwamen zijn ouders uit Capelle, dat gemeenschapje in de Vierbannenpolder waar ze een boerderij hadden aan de Oude Polderdijk 2. (“Ria Geluk was mijn buurmeisje”, zegt Cor in een terzijde, sprekend over de mede-oprichtster van het Watersnoodmuseum.) Maar nu verbleven zij tijdelijk in Dordrecht, beter gezegd: in Dubbeldam, dat indertijd nog een zelfstandige gemeente was. De dreigende inundatie noodzaakte vader en moeder Van Westen om hun eiland te verlaten. Ze logeerden zolang op een ander eiland, het Eiland van Dordrecht, bij de familie van Willem Hendrik Jas aan de Smitsweg 4, toen nog midden in lege polders gelegen.

“We zijn er een half jaar gebleven. Mijn vader zat er ondergedoken in het stro. Hij had anders naar Duitsland moeten gaan, voor de Arbeitseinsatz.”

Flarden

Zeven jaar na zijn geboorte bevond Cornelis Jan junior, kortweg Cor genoemd, zich opnieuw in Dordrecht. Dit keer was het de watersnoodramp die de familie Van Westen ontheemde. Het gezin telde inmiddels vier leden: op 19 mei 1947 was zoon Adriaan Laurens erbij gekomen.

Jong was Cor weliswaar, maar flarden van herinneringen heeft hij nog. Dat hij en zijn broertje die zaterdagavond laat naar bed waren gegaan. De knecht, de ongehuwde André Kik, paste op hen. De ouders waren even afwezig, de kinderen mochten het wat later maken. Van de storm die over het land raasde, hebben zij “niets meegeregend”. Wanneer werden zij wakker dan? “Ik weet het niet meer.”

Hij heeft later vernomen dat zijn grootvader uit Zierikzee diens zoon in Capelle gehaast is komen waarschuwen. “Het water gaat komen.” Zijn grootvader zat in het polderbestuur en “zal ‘t zodoende eerder hebben geweten”. Ook hoorde hij naderhand dat zijn vader in die februari nacht nog is gaan rondrijden, om tijdens het vollopen van de polder allerlei mensen tijdig te kunnen alarmeren. Cor is later wel eens aangeklampt door dankbare onbekenden, die zeiden: “Uw vader heeft mijn leven gered.” Eén van hen was De Groen uit Nieuwerkerk, ook een werknemer van zijn vader. “De Groen heeft mij een briefje geschreven dat hij in leven is gebleven, omdat mijn vader hem in de nacht had gewekt.”

Zachtjes

Terwijl Kik meehielp om spullen naar boven te brengen, zag Cor het tegen een uur of acht

gebeuren: “Het water kwam zachtjes aangerold. Niet meteen twee meter hoog, maar laag. Het leek net een kudde schaapjes.” De gezinsauto werd vlug op de dijk gezet. Het water was zo onschuldig niet, het kwam angstig hoog te staan. Werknemer Kik is op een gegeven moment met een paard naar de dijk gegaan. Cor: “Dat is me verteld. Ik weet er zelfs niets van. Ik heb de morgen van de ramp niets meer van hem gehoord of hem gezien. Maar hij heeft het overleefd. Later na de ramp heeft hij nog wel tien jaar bij ons gewerkt. Kik is overleden aan een hartkwaal.”

Met de auto reed het gezin naar Zierikzee. “Mijn grootvader, landbouwer van beroep, had relaties en zo hebben we een of twee nachten bij mensen in huis mogen zitten.” En daarna? Cor van Westen weet het niet meer. Maar, zegt hij, “ik moet, in mijn eentje, met de boot naar Dordrecht zijn meegestuurd. Of die vertrok vanuit Bruinisse of Zierikzee? Geen idee. Ik was kind en kinderen werd niets verteld.”

Wat vaststaat, is dat zijn ouders en hun jongste zoon Adriaan Laurens intussen naar een arbeidershuisje in Zonnemaire vertrokken, naar een werknemerswoning van een collega van zijn vader. “Vraag me niet op welk adres. Maar Zonnemaire was droog gebleven, dat weet ik wel.” Zelf kwam Cor in Dordrecht terecht in het zogenoemde Instituut Kranenburg aan de Hoge Nieuwstraat 38 (nu 72), het oudste internaat van Nederland (1919). Dat had de familie Jas voor hem geregeld; de heer Jas kende de heer Kranenburg.

Volgens de Dordtse evacuatieadministratie verbleef Cor eerst vanaf 16 februari in Dubbeldam, vanaf 4 maart in Dordrecht. Dat zou betekenen dat hij eerst bij de familie Jas opgevangen is geweest, en pas daarna naar de kostschool is gegaan. Het staat hem evenwel niet meer bij. Het instituut was tevens een school. Van Westen herinnert zich dat hij de tweede helft van de tweede klas en de hele derde klas er heeft meegemaakt.

Heimwee

Het verblijf in Dordrecht – dat volgens de administratie duurde tot 17 augustus 1954, dus bijna anderhalf jaar – viel hem beslist niet mee. “Ik had vreselijk veel heimwee naar mijn ouders, ook al omdat je in Kranenburg intern zat. In het begin ging ik nog naar de familie Jas, want er was toch geen verbinding met Zeeland. Maar zodra je kon reizen, ging ik regelmatig een weekeinde naar huis, naar Zonnemaire.”

De reis verliep allerminst soepel. “De trein uit Rotterdam werd in Dordrecht gesplitst. De voorste helft ging naar Breda, de achterste helft naar Roosendaal. Ik ben toen in de verkeerde helft gestapt. In Breda ben ik op de

Vader Cornelis Jan van Westen (1918-1999) en moeder Pieterella Flohil (1922-1987) met hun zonen Cor (links) en Adriaan Laurens. (Foto Familiebezit)

bok van een stoomlocomotief naar Roosendaal gegaan. En daarna met de bus slingerend naar Anna Jacobapolder. Aan de overkant, bij Zijpe, weer een bus in, die vooral over de dijken van Duiveland reed, want in de polder kon je niet rijden.” Kwamen omgekeerd zijn ouders hem wel eens opzoeken? Cor haalt de schouders op. “Misschien dat ze wel eens bij de familie Jas langsgingen?”

De Hoge Nieuwstraat ligt in de binnenstad, maar Cor zou niet durven beweren dat hij Dordrecht goed heeft leren kennen. “Ik kwam niet verder als de V&D en de Hema op de Voorstraat. Ik ben wel eens wezen palingvissen bij de Buiten Walevest, langs de rivier. Die paling nam ik mee naar Kranenburg, maar daar wilden ze die niet schoonmaken. Toen heb ik de paling maar teruggekieperd. Op de Binnen Walevest was een ijsfabriek, waar slaggers of particulieren die een koelkast hadden, grote blokken ijs haalden. Daar stond ik wel eens te kijken. En in het Sportfondsenbad heb ik leren krabbelen.”

In augustus 1954 was de evacuatieperiode voorbij. De boerderij in Capelle was droog en weer bewoonbaar gemaakt. Daar hadden ze geluk mee, want in Capelle, en ook rond Nieuwerkerk, waren talrijke huisjes domweg verzwolgen en verdwenen. Cor: “Heel veel halfsteenshuizen die na de eerste vloed nog bleven staan omdat het water nog niet zo hoog kwam, zijn bij de tweede hoogwaterstand alsnog ingestort. Halfsteenshuizen hebben alleen via de plafond-

balken een verbinding. Bij het hoge water werd het plafond gewoon opgetild en eraf gelicht. De zijdelingse steun was weg.”

Dialect

Van Westen voltooide de lagere school in Zierikzee en bezocht daarna de landbouwschool in Goes. Bij zijn terugkeer in Zeeland werd hij gepest. “Omdat ik in Dordrecht het Hollands water had gezien, met andere woorden: ik sprak mijn dialect niet meer.”

In 1968 besloten zijn ouders en hij tot een uitdaging: ze vestigden zich in de nieuwe provincie Flevoland en begonnen daar op verse grond een compleet nieuw landbouwbedrijf.

Adriaan, de broer van Cor, bleef op de boerderij in Capelle. “Hij is hier gebleven, ik wilde graag met mijn ouders mee. Hij heeft als kind die spanningen van de watersnood meegeregend. Ik ben als kind weggegaan uit Capelle en kwam als volwassene uit Dordrecht vandaan. Ik had daar immers geen vader en moeder, ik moest het zelf doen.” Adriaan Laurens van Westen is niet oud geworden. Hij is op 28 juli 1980 overleden, nog pas 33 jaar oud.

In 1971, op 15 december, trouwde Cor van Westen met zijn Dordtse meisje, Marijke Langerak (Dordrecht, 15 januari 1945). “Ik had haar veel later pas, na de evacuatie, eens ontmoet op een feestje. Dus in de verkeringstijd kwam ik weer vaker in Dordrecht.”

In Flevoland ging het echtpaar in Biddinghuizen wonen, terwijl de ouders van Cor de boerderij in Dronten runden. Maar, vult Cor aan: “Ik werkte wel op de boerderij.” Het was een akkerbouwbedrijf. “We teelden suikerbieten, boontjes, tarwe, aardappelen en erwten.” Ook zijn echtgenote werkte mee. “Zij zou stoppen als er kinderen kwamen. Maar wij zijn kinderloos gebleven.”

***

Na tien jaar droeg vader Van Westen het bedrijf over aan zijn zoon. Kees van Westen is op 24 maart 1999 in een ziekenhuis te Zwolle overleden, 81 jaar oud. Zijn vrouw Pieterella stierf in een Antwerps ziekenhuis, op 1 oktober 1987, op 65-jarige leeftijd.

Tot zijn 54ste is Cor van Westen akkerbouwer gebleven. Toen deed hij de boerderij van de hand. “Ik was het zat; ik was daar uitgekeken.” Wat meespeelde, is dat hij al jarenlang rugprobleem had. “Ik heb min of meer gedwongen afscheid genomen van de boerderij.” Met zijn vrouw verhuisde hij naar Ermelo op de Veluwe, en vandaar vertrokken zij vier jaar geleden naar Burgh-Haamstede – al wonen ze daar nu los van elkaar.

Waarom ging u eigenlijk terug naar Schouwen-Duiveland, na al die decennia?

Dat is toch logisch, beduidt hij. “Mijn neef en nicht wonen er, de kinderen van mijn overleden broer, én ik ben hier opgegroeid.”

Cor van Westen in zijn woning te Burgh-Haamstede: “Ik sprak na Dordrecht mijn dialect niet meer.” (Foto Gert van Engelen)

‘De hele Breedstraat was onbegaanbaar geworden’

Sjaak van Nieuwenhuijze is Dordrecht alleen maar gepasseerd, op weg naar Veenendaal

Sjaak, geboren in oktober 1951, als jong kind aan de hand van zijn ouders: Jacobus Jan van Nieuwenhuijze (1922) en Suzanna Jacoba Koopman (1926). (Foto Familiebezit)

Sjaak van Nieuwenhuijze, thuis in Burgh-Haamstede: doorgereisd naar Veenendaal. (Foto Gert van Engelen)

Hij was nog piepjong toen Nederland werd getroffen door de watersnoodramp: anderhalf. Hij weet dus zelf niet veel van dit noodlottige drama. Maar zijn ouders vertelden het hem – dat hij, Sjaak van Nieuwenhuijze, in eerste instantie mét hen werd geëvacueerd naar Dordrecht. Echter, in tegenstelling tot honderden andere Schouwen-Duivelanders bleef het gezin daar niet, het reisde meteen door, naar Veenendaal. Dordrecht was niet hun tijdelijke evacuatiestad. Aarzelend meldde Van Nieuwenhuijze zich dan ook als evacuë, na de oproep in WereldRegio. “Ik weet niet of u wat aan mijn informatie hebt.” Laten we niet scherpstijpen. De familie Van Nieuwenhuijze kwam gewis en zeker van Schouwen-Duiveland en de drie gezinsleden waren onmiskenbaar geëvacueerden. Dordrecht in een bijrolletje – ook dát is een relaas.

Omlaag

Izaak Jan (‘Sjaak’) van Nieuwenhuijze is geboren op 17 oktober 1951. Met zijn ouders woonde hij ten tijde van de springvloed die Zeeland grotendeels overspoelde, in de Breedstraat in Zierikzee, op nummer 17. Zijn vader is Jacobus Jan (‘Koos’) van Nieuwenhuijze (Zierikzee,

15 maart 1922), zijn moeder Suzanna Jacoba Koopman (Kerkwerf, 25 november 1926).

In de rampnacht brak de havendijk door, met als gevolg dat de achterliggende Breedstraat ineens onder water kwam te staan. Maar gelukkig was het gezin op dat moment net niet aanwezig. “We waren in Noordgouwe op bezoek bij opa en oma, de ouders van mijn moeder”, vertelt Sjaak van Nieuwenhuijze. “Mijn ouders hoorden op een gegeven moment wel dat hun woning – geen eigen huis, maar een huurhuis – onder water stond. Ze konden dus niet terug naar Zierikzee om spullen op te halen. De Breedstraat loopt omlaag, de hele straat was onbegaanbaar geworden.”

Op de een of andere manier geraakte het gezin in Brouwershaven. Sjaak weet niet hoe; hij heeft er geen enkele herinnering aan. Vandaar gingen de Van Nieuwenhuijzes op weg, in één van die tientallen vrachtschepen vol evacuëes die via het Volkerak en het Hollands Diep naar Dordrecht of Rotterdam voeren. Op welke dag ze vertrokken, weet Sjaak niet, net zomin als waarom ze naar Dordrecht gingen.

Restauratie

Vrijwel zeker zijn ze niet in die stad gebleven.

“Zoiets heb ik althans nooit gehoord.” Ze trokken door naar Veenendaal. Per bus? Per trein? Sjaak moet zijn schouders ophalen; het is hem niet bekend. Maar de keuze voor Veenendaal kan hij wel verklaren: zijn vader was timmerman van beroep; hij werkte in de restauratie van oude gebouwen. Hij deed dit in Zierikzee, in loondienst bij het aannemersbedrijf Woudenberg dat was gevestigd in Rhenen.

“Misschien dat zijn ouders daarom naar Veenendaal zijn gegaan”, oppert hij. “Dat is immers in de nabijheid van Rhenen. In ieder geval is mijn vader vanuit Veenendaal in Rhenen gaan werken.” Hoe lang? Precies weten doet hij het niet, maar Sjaak van Nieuwenhuijze schat dat het gezin “gauw een jaar” in Veenendaal is gebleven. Ze woonden in bij een groenteboer. “De naam? Ik heb het mijn moeder gevraagd, maar ze kon ‘m niet boven krijgen.”

Vaststaat dat niet alleen zijn vader in die periode werkte, óók zijn moeder. “Ze werkte er als dienstbode.”

Bij terugkeer in Zierikzee, op het oude adres, bleek het huis onder de modder te zitten. “Maar dat is schoongemaakt door een team van vrijwilligers.” De Breedstraat zelf was er ook niet best aan toe. “Allemaal zand, overal.” Tien jaar na

de ramspoed breidde de familie zich uit: op 4 november 1963 kreeg Sjaak er een broertje bij, Jacobus Jan (‘John’).

Tot 1969 zijn de Van Nieuwenhuijzes in de herstelde Breedstraat blijven wonen. Daarna verhuisde zij naar de Cranestraat, in de nieuwbouwuurt Malta. Sjaak had inmiddels de christelijke lagere school voltooid, evenals de opleiding schilderen op de lts. Hij is metterdaad ook een klein jaar schilder geweest, maar er was weinig werk voorhanden om ermee door te gaan. Hij veranderde daarom radicaal van baan; hij ging het drukkersvak beoefenen.

Boekdrukker

In 1969 werd Sjaak van Nieuwenhuijze aangenomen in de Zierikzeese drukkerij van Lakeman en Ochtman. Tot aan zijn pensionering is hij er werkzaam gebleven, eerst als boekdrukker, later als offsetdrukker. In 1976, op 21 mei, huwde hij Janneke Fonteine, geboren in Burgh-Haamstede op 9 mei 1954. Het echtpaar kreeg twee kinderen. Zijn vader is overleden, op 7 maart 2001, op 78-jarige leeftijd. Zijn moeder is inmiddels 95 jaar oud. Voor haar, en ook voor Sjaak, wordt de watersnoodramp steeds meer een gebeurtenis uit een verleden.

Baby, 12 uur oud, naar Dordrecht geëvacueerd

In totaal drie baby's, nog geboren op Schouwen-Duiveland, zijn kort na de ramp als gevolg van de evacuatie in Dordrecht beland. Welgeteld één kind is zelfs in die stad geboren: Nelly Hilleman.

Jongste

De ouders van Nelly, Hendrik Hilleman en Martina van der Wal, kwamen uit Noordgouwe, Donkerweg B109. Daarvandaan vertrokken zij op 5 februari naar Dordrecht, waar zij tijdelijk, tot 1 mei 1953, verbleven in de Lekstraat. Op 8 maart beviel Martina van Nelly. Twee andere kinderen waren al enkele maanden oud toen hun ouders noodgedwongen uitweken naar Dordrecht. Wilhelmina Jannetje Bokelaar was krap twee jaar oud, want geboren op 28 april 1951 in Brouwershaven. En Pieter Martinus Bonkelaar had er al ruim anderhalf jaar opzitten; hij was in Noordgouwe geboren op 26 juni 1951.

Maar in Dordrecht werd ook nog een baby ontscheept die pas twaalf uur oud was: Dick Leo Bartelse uit Zierikzee. Uitgerekend aan hem wijdde het dagblad Trouw in de editie van 16 februari enkele regels, want hij was natuurlijk nieuws: hij was de ‘jongste evacuë’. Volgens de krant was hij daarnaast ook “één van de eerste evacuëes uit Zierikzee”. Hij kwam op zaterdagmiddag 14

februari in Dordrecht. “Hij lag naast zijn moeder in het Rode Kruis-hospitaalschip Van Wijck aan de Achterhakkers, toen wij een der verpleegsters naar zijn naam vroegen”, meldde de redacteur van Trouw, opgewonden vervolgend met: “Zijn naam verschijnt dus eerder in onze krant dan in de registers van de burgerlijke stand, want voor deze geboorteaangifte is nog geen tijd geweest.”

Zesde

De krant schreef verder nog dat Dick het zesde kind was van vader en moeder Bartelse, de vijf andere kinderen hadden ook onderdak op het schip gevonden. “Maar het zag er naar uit, dat voor hen een ander evacuatieadres wachtte.”

In de evacuatie-administratie is het gezin Bartelse terug te vinden. De vader heet Julianus (Goes, 15 april 1910), de moeder Cornelia Tjitske Swart (Kruiningen, 26 februari 1914). De familie was op 14 februari vertrokken uit de Meelstraat B393 in Zierikzee. Zij is in Dordrecht ondergebracht in de Amalia van Solmstraat en is daar tot 26 mei 1953 gebleven. Daarna reisde het gezin door naar Den Haag. De kinderen heten: Johan Marinus, Fiorina Hendrika, Robert Jan, Henderica Cornelia en Leo Willem.

Nog geen 12 uur oud heeft Dick Bartelse uit Zierikzee op 16 februari al de voorpagina van ‘Trouw’ gehaald, als jongste evacuë was hij nieuws geworden. (Foto Delpher)

‘Ik heb niks af kunnen sluiten’

Stoffel van der Wekken is zich altijd blijven afvragen waar zijn ouders en broer zijn gebleven

Stoffel van der Wekken uit Nieuwerkerk was een gekweld man. Hij had er ook alle redenen toe om zo aanhoudend bedroefd te zijn: tijdens de ramp heeft hij negentien familieleden verloren.

Op Schouwen-Duiveland, en misschien ook wel elders in Zeeland, is menigeen bekend met het grote verdriet van Stoffel van de Wekken. Hij getuigde er namelijk indrukwekkend van in de aangrijpende serie documentaires die Omroep Zeeland in 2002 wijdde aan de invloed en de sporen van de watersnoodramp, ‘Boven Water’ geheten. Begin januari 2013 werd het persoonlijke verhaal (aflevering 4) van Van der Wekken herhaald, maar dat hij heeft zelf niet meer mee kunnen maken: hij was inmiddels overleden, op 14 mei 2009, 79 jaar oud. Voor hem was de kwelling eindelijk voorbij. In hetzelfde jaar dat Van der Wekken de cameraploeg van Omroep Zeeland ontving in zijn huis aan de Muyeweg, bezocht ook een journalist uit Dordrecht hem. Werkend aan het boek *Aan de rand van de ramp*, over wat er op het Eiland van Dordrecht zoal gebeurde tijdens en na de ramp, bevroeg deze verslaggever Van der Wekken specifiek over iets anders: de evacuatie naar Dordrecht. Van der Wekken heeft, in tegenstelling tot al die dierbare familieleden, door toeval de watersnood overleefd, door bij zijn verloofde in Nieuwerkerk te blijven, en niet naar huis te gaan, naar Capelle. Vervolgens is hij in Dordrecht gedurende enkele weken als evacué opgevangen, in het gezin van de chirurg Roelf Dijkhuizen aan de Singel 214. Wat Stoffel indertijd vertelde over zijn Dordtse tijd, blijkt achteraf een waardevol tijdsdocument te zijn. Hij was de enige volwassene die een ooggetuigeverslag kon geven. En nu, anno 2021, passen zijn belevenissen (postuum) in het thema van deze watersnoodbijlage: de Schouwen-Duivelandse geëvacueerden in Dordrecht. Het eertijdse interview voor het boek mag hier vrijelijk hergebruikt worden: de auteur is dezelfde als die van deze bijlage.

Stug

Wie was Stoffel van der Wekken, geboren in Capelle op 15 januari 1930?

Omroep Zeeland introduceerde hem indertijd op de website aldus: “Stoffel van der Wekken is een grote stevige man van 73 jaar. Hij is erudiet, smijkt met bijbelteksten en historische kennis. Stoffel leek in de eerste instantie een stugge boer, christelijk, zwaar op de hand, die vooral veel wegstopt. Bij nader inzien bleek hij echter een lieve humorvolle man, die mede dankzij zijn geloof de moed erin houdt en bewonderenswaardig positief is gebleven.

“Als Stoffel begint te praten, zijn z’n herinneringen haarscherp. Hij weet alles nog, elk detail: de stand van de hemellichamen, de geur van lijken, hoe een beest in doodsangst klinkt en de kleur van een jas van een gevonden drenkeling. Dit op het neurotische af. Oorzaken en gevolgen en periodes mogen niet door elkaar gehaald worden.”

Drie en twintig was deze Stoffel toen hij op de vlucht voor het onbeteugelde water in Dordrecht belandde, volgens de bevolkingsadministratie op 7 februari. Wat was hem overkomen, hoe beleefde hij Dordrecht? Dit is zijn relaas.

Rode Kruis

Elke dag maakte de jonge Stoffel van der Wekken dezelfde korte wandeling over de Dordtse Singel. Van nummer 214, waar hij als evacué hartverwarmend gastvrij was opgenomen, liep hij naar nummer 160. Daar, in het Rode Kruis-bureau, kwamen continu berichten binnen over slachtoffers van de watersnood, je mocht er dag en nacht binnenlopen. “Heeft u al iets gehoord over mijn ouders of mijn broer?”, informeerde Van der Wekken nerveus. “Nee”, was het ontmoedigende antwoord dat hij steeds kreeg. En dan vertrok hij maar weer, met afhangelende schouders.

Stoffel van der Wekken had geluk in die dagen toen dátgene gebeurde wat Nederlanders altijd vreesden: het water kwam. In het ongekende noodweer dat zaterdag 31 januari het land teisterde, achtte hij het verstandiger om bij zijn verloofde in Nieuwerkerk te blijven, Alida Katharina Hendrika (‘Ali’) Dalebout. Zo over-

Stoffel van der Wekken, in 2002 gefotografeerd voor het boek *‘Aan de rand van de ramp’*. (Foto Ad Molendijk)

leefde hij daar – ternauwernood – de watersnoodramp. En zo bleven ook zijn getrouwde zus Sara in Krabbendijke en zijn jongere zus Jannetje gespaard, die toevallig bij Sara op bezoek was.

Maar zijn broer en ouders? Waar waren zij in vredesnaam? Na een dag of vijf, zes móest Stoffel van der Wekken wel aannemen dat zij waren overleden. Dat was de termijn die bepaalde of je leefde of niet. Na die tijd meed hij het Rode Kruis-bureau. De ouders en broer van Stoffel van der Wekken zijn nooit meer gevonden. Vijftig jaar later worstelde Stoffel van der Wekken daar nog altijd mee. “Er is geen punt gezet.”

Zware storm

“In een huurauto waren we die zaterdagavond uitgeweest in Bruinisse”, vertelde de gepensioneerde landbouwer Stoffel van der Wekken (1930). ‘We’: dat waren hij en zijn verloofde Ali Dalebout. Met een groepje vrienden hadden ze een genoeglijke avond doorgebracht bij een vriendin van Ali. Om een uur of elf waren ze terug in het ouderlijk huis van Ali, aan de Krabbenhoekseweg in Nieuwerkerk. Hun boerderij lag vlakbij de Noorddijk, en daarachter bevond zich de Grevelingen. Stoffel van der Wekken besloot er te blijven slapen. Er woei een zeer zware storm. Het was niet raadzaam om verder te reizen, naar zijn ouderlijk huis, aan de Rijksweg 35 in Capelle, het gehucht tussen Nieuwerkerk en Zierikzee.

Hij sliep best die nacht, totdat om half zes een buurjongen met verschrikt gezicht kwam waarschuwen voor het oprukkende water. Het was de zoon van de beurtschipper die bij het landbouwhaventje De Staart woonde. “Hij zei dat het water al aan de rand van de Noorddijk stond, dat er het zelfs al over liep en dat het naar binnen dreigde te komen. ‘Ik ga gauw terug’, zei hij daarna, ‘anders kom ik de weg niet meer op.’ Da’s goed afgelopen. Er kwam al meer water binnen, de sloten liepen al over, maar hij heeft zijn huis bereikt.”

Stoffel van der Wekken in juni 1953 met zijn eerste vrouw Ali Dalebout, overleden in 1990. De foto is in Dordrecht gemaakt in de studio van Hameter. (Foto Familiebeziit)

Het water op de Noorddijk was de opmaat tot een vloedgolf die van Schouwen-Duiveland een enorme binnenzee zou maken, maar dat voorzag niemand in de hoeve aan de Krabbenhoekseweg. “Wij gingen van de gedachte uit dat het water zou zakken, omdat het nu hoogwater moest zijn. In eerste instantie denk je: ‘Nou ja, het loopt een beetje over dijk, bij zware storm loopt het wel vaker over de kruin.’” Uit voorzorg werd toch iedereen wakker gemaakt, uit voorzorg begon iedereen zich voor te bereiden op wateroverlast. “Mijn aanstaande schoonmoeder, de boerin, was nogal handig. Die bracht met d’r oudste dochter Ali onmiddellijk de huisraad naar boven, plus proviand, plus melkbussen met leidingwater en kookstelletjes – ze sleepte van alles naar boven. Ik liep met mijn aanstaande schoonvader naar de schuur. We maakten de paarden los en joegen ze naar buiten. Ze moesten ‘t maar uitzoeken. Het rund- en melkvee, zo’n zestien stuks, hebben we vast laten staan, omdat we niet wisten wat we moesten, op zo’n moment. Als je ze loslaat, verdrinken ze in de sloot, want het was hartstikke donker. En hoe hoog het water zou komen, wisten we niet.”

Weggeslagen

Daarna krom iedereen vlug naar de zolder: vader, moeder, hun twee dochters en Stoffel van der Wekken. Het water steeg razendsnel. Het stond al drie meter hoog. Enge uren braken aan, want het water bleef maar rijzen. Zondagmiddag bereikten de golven de zolderverdieping. Dat had tot gevolg dat aan de achterzijde van het boerenhuis de muur werd weggeslagen. “Zoiets gebeurt gewoon als water de zolder bereikt”, legde Van der Wekken uit. “Door de golven gaat de zolder op en neer, de zolder wordt eruit gerperst en dan is het verband eruit, want een zolder houdt de zaak bij elkaar.” Doordat de achtergevel was verdwenen, kreeg het water helemaal vrij toegang tot de zolder. “We hadden een open kant; je keek zo naar buiten.” De zolder dobberde hoorbaar, toch

ontstond er geen paniek. “Op een of andere manier werkt dat niet dan”, verklaarde Van der Wekken. “Ik weet niet of dat psychisch is, maar ik heb nooit gehoord dat mensen in paniek zijn geraakt. Wel dat ze radeloos waren. Mensen waren te verbijsterd om in paniek te raken.”

De hele zondag en maandagmorgen bleven hij en de familie Dalebout op de zolder. “Tot maandagmiddag 13 uur exact. Toen bereikte het water het laagste peil. Toen zijn we, zo’n beetje tot ons middel in het water, achterom naar de Noorddijk gelopen. Niet over de weg, die lag te laag.” Op de dijk, die op twee plaatsen was doorgebroken, liepen nog zo’n twaalf mensen. “Er stonden twee huisjes tegen de dijk en in één ervan kon je nog droog zitten. Daar gingen we allemaal naar toe, alles bij elkaar met z’n achttien.”

Vanaf de dijk zag Stoffel van der Wekken pas wat de noordwesterstorm, in combinatie met springtij, had aangericht. “Water, aan alle kanten water. ‘t Was één grote zee, met zulke golven.” Heel in de verte ontwaarde hij “een stukje Nieuwerkerk”, verder niets. Op vier kilometer afstand stond zijn ouderlijk huis. “Maar ik wist niets van mijn ouders. ‘t Was dezelfde polder, maar wij waren volledig afgesloten.”

Constant liepen mensen heen en weer over het stukje dijk. “Je kon geen kant uit; we hadden honderd meter dijk.” Helikopters en vliegtuigen kwamen over. Uit één ervan gooiden de bemanningsleden een rubberboot. “Daarmee ben ik vanaf de dijk – anderen durfden niet – regelmatig naar het huis gegaan, om eten en drinken te halen. Daar zaten we dringend om verlegen. De bakker kwam niet meer langs die dag, dat begrijpt u wel.”

Radio

De maandagnacht verstreek, de dinsdag brak aan. Nog steeds zaten de achttien overlevenden van Nieuwerkerk in het huisje aan de dijk, midden in die kolkende zee. Dinsdag eind van de middag veerde iedereen op. In het landbouwhaventje meerde een visser af. Maar hij beduidde dat hij niet was gekomen om hen op te halen; hij bleef in het haventje overnachten. Dinsdagavond: weer een hoopvol teken van leven. Een politieboot voer het haventje in. Konden zij helpen?

“Die boot had radio aan boord. Ze namen contact op met de thuisbasis. Ze zeiden: ‘Er ligt hier een vissersboot, en er zijn hier achttien mensen, wat moeten we ermee?’ Ze wachtten op instructies. Die kwamen uren later. ‘Laat morgenochtend die vissersboot die mensen aan boord nemen en naar Dordrecht brengen.’ We moesten dus nog een nacht in het huisje doorbrengen.”

Woensdagmorgen 4 februari voer de vissersboot via de Grevelingen, het Haringvliet, het Hollands Diep en de Dordtse Kil naar de Bomkade in Dordrecht. Tegen half vier kwam de groep evacuées aan. “In één van die pakhuizen daar”, vertelde Van der Wekken, “was een provisorische opvang. Daar kon je je naam opgeven, je min of meer laten registreren. Een mevrouw zei: ‘Die kan wel bij ons.’ Dat sloeg op mij. Ik was alleen. Ik hoorde een beetje bij de Dalebouts, maar ik was geen familie. ‘Je mag met mij mee’, zei die mevrouw. Ik vond alles best. Het bleek mevrouw Dijkhuizen te zijn, van dokter R. Dijkhuizen op de Singel.”

Terwijl Stoffel van der Wekken met haar mee-

Stoffel (rechts achter) met zijn ouders, broer en twee zussen. Alleen zijn zussen en hijzelf overleefden de ramp. (Foto Familiebeziit)

ging, kregen zijn verloofde en zijn aanstaande schoonouders te horen dat ze terecht konden bij de huisschildersfamilie Van der Linden in de Mariastraat 9, op de zolderverdieping.

Huissleutel

Hij had het geweldig naar zijn zin op zijn evacuatieadres. Hij sliep bovenin het herenhuis. "Ik ben reuze goed opgevangen", vertelt hij in zijn huidige woning aan de Muyeweg in Nieuwerkerk. "Die mensen deden alles voor me. Ik kreeg direct een huissleutel; ik kon komen en gaan wanneer ik wou. Mevrouw was altijd in de weer voor me. We aten bijvoorbeeld 's avonds om 7 uur, maar op zondag werd de maaltijd voor mij verschoven naar 8 uur. Dan was de dienst voorbij in de christelijk gereformeerde kerk op de hoek van de Singel en de Dubbeldamseweg. En op zondagochtend zette ze in d'r ochtendjas mijn ontbijt voor me klaar, voordat ik naar de kerk ging. Zij waren niet kerks."

"Ik mocht overal in het huis komen. Ik paste ook op de drie opgroeiende kinderen, want ze gingen wel eens uit, natuurlijk. En als er niemand was, bewaakte ik het huis. 't Was voor hen een prettige gedachte dat er iemand in huis was. 'Ik moest op de bloemetjes passen', zeiden ze dan." In de eerste dagen bleef Stoffel van der Wekken hoofdzakelijk binnen. "Ik kende niemand in Dordrecht; ik was er nog nooit geweest." Geleidelijk aan deed hij wel eens een boodschap voor mevrouw Dijkhuizen. "Binnen zitten verveelt, buiten heb je afleiding."

Te voet trok hij de stad in, en hij weet de route nog. "Via het Beverwijcksplein, de Johan de Wittstraat en de Visstraat liep ik naar de Voorstraat, en daar moest je dan ergens zijn. Soms nog verder, tot het Steegversloot toe. Dat vergde nogal wat tijd. En dan passeerde je nogal wat winkels, en zodoende leerde je Dordrecht wel kennen." Zaterdag 7 februari schreef hij zich in op het zogeheten evacuatiebureau op het Beverwijcksplein, als landarbeider, afkomstig uit Nieuwerkerk, verblijvende op de Singel 214. "Eén keer per week kreeg je van dat bureau twee tientjes zakgeld."

Eten, drinken, slapen was het ritme de eerste dagen, maar Stoffel van der Wekken maakte van meet af aan wel dat tochtje naar het nabijgelegen Rode Kruis-bureau. Al dagen had hij niets over zijn ouders en broer gehoord; hij vreesde het ergste. In het bureau konden inlichtingen worden opgevraagd over watersnoodslachtoffers. "Ik ging steeds kijken wat voor namen er bij gekomen waren." Hij trof ze niet aan, niemand kon hem helpen. Zijn ouders en broer bleven spoorloos.

Intussen belde hij vanuit het evacuatieadres van tijd tot tijd naar Krabbendijke. Daar woonde zijn getrouwde zus, Sara. "Da's toch het eerste wat je doet: proberen je familieleden te bereiken. Ik wist het nummer uit mijn hoofd, maar ik kreeg maar geen contact. Alle telefoonlijnen waren overbezet." Maar op een dag lukte het plotse-ling. Het werd een ontroerend gesprek. "Ze wisten niet wat ze overkwám. Ze wisten niets van mij, en dan hoorden ze mij ineens." Opgelucht vernam hij dat niet alleen Sara de rampspoed had overleefd, óók zijn jongere zus Jannetje. Zij was zaterdagmiddag naar Sara toegegaan.

Chaos

Na een week was het Stoffel van der Wekken duidelijk dat hij de overige familieleden niet meer zou terugzien. Dat was een kwestie van logisch redeneren. "Het besef kwam geleidelijk. In die dagen komt er niet iemand langs die jou vertelt wat er is voorgevallen. Er was een chaos, tienduizenden mensen zaten in het water. Die moesten overal naar toe, dat kun je je niet voorstellen. Máár: iedereen die leeft, heeft een kans van vijf, zes dagen om zich ergens te laten registreren. Dat gebeurde overal, en ergens in een week raakt zo iemand bekend."

"Ik had de ramp overleefd en wat doe je dan als je op het droge komt? Je gaat jezelf bekend maken aan je familieleden. Zo van: ik ben hier, en ik leef nog. Zoals ik mijn familie in Krabbendijke had gebeld. Da's toch een logisch iets voor een mens? Je zoekt onmiddellijk contact met de mensen die in leven zijn, al wonen ze in Amerika. De tijd maakte duidelijk dat mijn ouders en broer er niet meer waren. Na vijf, zes dagen weet iedereen of je leeft of niet. Want iemand die leeft, maakt zich openbaar."

Op zijn evacuatieadres ontving Stoffel van der Wekken op 13 februari een brief van de Stichting Provinciale Gezondheidsdienst voor Dieren in de Provincie Zeeland uit Goes.

De stichting had zijn adres achterhaald via het Rode Kruis. Ze wilden weten waar zijn broer Pieter toch was. Pieter van der Wekken was na zijn terugkeer uit Indië in vaste dienst getreden bij deze overheidsinstantie, als bedrijfsvoorzitter. De gezondheidsdienst was indertijd druk bezig de rundveestapel tbc-vrij te maken. Bij het Rode Kruis had de dienst al vergeefs naar Pieter gevraagd. "Daardoor verkeren wij omtrent hem in grote ongerustheid", schreef de secretaris in de handgeschreven brief. "Wij vermoeden dat u een broer van hem is. Kunt u ons inlichten? Gaarne hopen wij het en in dat geval hopen we zo graag dat het goed bericht is." Maar Stoffel wist evenmin iets. Er was geen goed bericht te geven. Toen niet, en later ook niet.

Kotter

Stoffel van der Wekken is nog in diezelfde februari maand terug geweest in Nieuwerkerk. Hij had aanvaard dat zijn ouders en broer waren omgekomen, maar hij wilde per se het ouderlijk huis, hun laatste verblijfplaats, zien. In Yerseke stapte hij op de mosselkotter van Hubrecht Koster, die 'op' de Rijksweg 35, zijn oude woonadres, voor anker ging. "En dan wachtte je, zo'n vijf uur, tot het eb was, tot je wat kon zien. Nou ja, dat was een beetje puin. Een beetje huisraad, een kopje, bordjes en de houten wasmachine. Welnee, ik hoopte niet mijn familieleden te vinden. Maar wat doet een mens? Je wilt zien wat of er nog is, snapt u?"

Hij kan alleen maar vermoeden wat zijn familie is overkomen. "Hetzelfde verhaal dat je overal hoort. Op een gegeven moment stort alles in elkaar en dan is het klaar. Maar niemand die het precies weet, niemand die het mij kan vertellen." Hun namen staan op de 'volledige lijst' van watersnoodslachtoffer, met ervoor dat *, dat sterretje dat aangaf dat hun stoffelijke overschotten "nog niet zijn gevonden": vader Anthonis (Tonis) van der Wekken (7 februari

In Dordrecht verbleef Van der Wekken in de woning van dokter Dijkhuizen aan de Singel, op nummer 214. Dat is het pand rechts, bij de bruine auto. Op de achtergrond is de christelijk-gereformeerde kerk te zien, waar Van der Wekken op zondag de kerkdiensten bijwoonde. (Foto Gert van Engelen)

1895), moeder Pieterella van der Wekken-Heijboer (7 september 1898) en broer Pieter van der Wekken (5 oktober 1925).

Tot half oktober 1953 is Stoffel van der Wekken blijven logeren bij de familie Dijkhuizen, zij het vanaf maart alleen nog in de weekenden. Dan kwam hij terug uit Zeeland, om zijn verloofde op te zoeken, die nog altijd in de Mariastraat verbleef, en overnachtte hij op de Singel.

Door de week hield Van der Wekken zich bezig met werktuigenberging. "Ik lag in de kost bij een oom van me in Zierikzee. Met nog veel meer mensen; zo ging dat in die tijd. Men zat bij mekaar. We voeren rond met een groot vlot met kleine bootjes eronder, spul van de genie, en ervoor een vlet met buitenboordmotor. Wij haalden de landbouwwerktuigen, zoals tractoren, ploegen en zaaimachines, uit het water, en brachten die aan de wal. Anders stond het te verrotten en te verroesten. Een andere ploeg haalde die werktuigen uit elkaar en bewerkte de onderdelen met conserveringsmiddelen, dan was 't tenminste beschermd."

Noodwoningen

Hij deed dit werk tot mei, juni. "Toen was het bergingswerk zo'n beetje over." Daarna kwam hij voor maanden in dienst bij een aannemer. "Je moest wat doen en er was werk genoeg." In opdracht van de respectieve gemeentebesturen bouwde de aannemer complexen met houten noodwoningen, in Zierikzee, Noord-Gouwe en Zonnemaire. "Het waren bijna kampen." Nog later werd hij weer landbouwer, in Nieuwerkerk, zoals zijn vader dat was geweest. "Ik heb zijn werk voortgezet."

Stoffel van der Wekken trouwde in 1955 met Ali Dalebout. Zij is op 18 oktober 1990 overleden, 57 jaar oud. In 1994 hertrouwde hij met Maaïke

Antonia Pellekaan uit Raamsdonksveer. In al die voorbije decennia heeft hij het Dordtse evacuatieadres niet meer opgezocht. "Je kwam niet zo makkelijk in Dordrecht; dat was een hele reis. En ik had geen auto." Hij is nog wel 'aan de deur geweest' bij Jacomina (Mien) Dijkhuizen-van den Hoek (1918) en Roelf Dijkhuizen (1909). Dat was in 1987, in Ellemeet, waar het echtpaar na zijn pensionering is gaan wonen. Toen hebben ze nog herinneringen opgehaald. "Ik heb gezegd dat ze heel goed voor me hebben gezorgd. Daar ben ik ze dankbaar voor." Dokter Dijkhuizen is in 1988 overleden.

Aan het eind van het gesprek is Stoffel van der Wekken zichtbaar vermoeid. Met schorre, wegglijdende stem zei hij dat het hem na een halve eeuw nog onveranderlijk dwarszit dat zijn ouders en broer onvindbaar zijn verdwenen en "tot op de dag van vandaag nooit meer zijn gevonden". Het kwelde hem behoorlijk. Want: "Je hebt niets af kunnen sluiten. Het is geen afgeronde zaak. Normaal heb je een begrafenis, maar dat is hier niet gebeurd. Er is geen punt gezet."

Zijn vrouw Maaïke liet het bezoek uit. Ze vertelde dat haar echtgenoot in 1953 niet alleen zijn ouders en broer, maar in totaal negentien familieleden heeft verloren. "Wat mijn man heeft meegemaakt", zei ze zachtjes, "dat wens je niemand toe."

***

Zeven jaar later, kort na het overlijden van Stoffel van der Wekken in mei 2009, komt de verslaggever de weduwe Van der Wekken bij toeval tegen op een rommelmarkt in Nieuwerkerk. Ze vertelt dat ze teruggaat naar haar geboorteplaats Raamsdonksveer. Nieuwerkerk is haar te verdrietig om er nog langer te blijven.

Zes evacués zijn in Dordrecht overleden

Tijdens hun verblijf in Dordrecht zijn daar zes personen, afkomstig van Schouwen-Duiveland, overleden. Het zijn:

1. Marinus van Oeveren, geboren in Stavenisse op 14 maart 1873. Op 12 februari 1953 is hij opgenomen in het Diaconessenhuis aan de Prinsenstraat 36. Op 6 maart 1953 is hij daar overleden, in de leeftijd van 79 jaar. Van Oeveren woonde in Duivendijke aan de Klipperweg C28. Zijn vrouw was Machelina van den Hoek, geboren op 23.3.1897 in Sint Maartensdijk en daar getrouwd op 13.1.1898, en overleden in Spijkenisse op 5.10.1921, 44 jaar oud.
2. Cornelis Hoogerhuis, geboren in St. Philipsland op 22 november 1864. Gereformeerd, visser en weduwnaar van de 59-jarige Klazina Klink sinds 18 juni 1923. Vertrok op 3 februari 1953 uit Sirjansland, adres Haven B95, naar Dordrecht, waar hij op 11 februari aankwam, en overleed een dag later op het adres Turfsteiger 3, 88 jaar oud.
3. Willem Christiaan de Kock, geboren Haarlem, 25 november 1876, vertrok op 3 februari 1953 uit Zierikzee, Lange Blokweg 528C. Op 12 februari arriveerde hij in Dordrecht, waar hij op 20 maart 1953 stierf "na een zeer langdurige ziekte" in het Gemeenteziekenhuis aan de Bankstraat 47, oud 76 jaar. Willem was (op 12.8.1903 in Delft) getrouwd

met de 24-jarige Geertruida van Uijen, die na de ramp zolang woonde in de Beatrixstraat, op nummer 19A in Dordrecht.

4. Maatje Stoel-Nuijens, geboren op 12 januari 1878 in Zonnemaire. Wonend aan de Assestoeple 53 in haar geboorteplaats, vertrok zij er op 5 februari 1953. Op 16 februari belandde zij in het Diaconessenhuis aan de Prinsenstraat. Haar man Stoffel Stoel evacueerde naar Loosdrecht. Maatje overleed op 8 april 1953, op 75-jarige leeftijd, in het ziekenhuis. Haar man stierf op 7 december 1959, 87 jaar oud.
5. Maria Kornelia Brouwer, geboren in Oosterland op 11 januari 1872, overleden op haar evacuatieadres aan de Mecklenburgstraat in Dordrecht op 9 februari 1953, 81 jaar oud. Samen met haar echtgenoot Machiel Capelle was zij op 5 februari vanuit Oosterland naar Dordrecht vertrokken, eerst nog even naar de hbs aan het Oranjepark. Machiel ging op 28 januari 1954 terug naar Oosterland. Hij overleed op 9 februari 1967 in Zierikzee, 90 jaar oud.
6. Leendert van Hekke, geboren in Zonnemaire op 25 december 1870, overleden in Dordrecht op 25 februari 1953, op 82-jarige leeftijd. Leendert was sinds het huwelijk in Kerkwerpe op 8.10.1919 de echtgenoot van Tannetje Hart (Noordgouwe, 25.11.1875). Zij is overleden in Zierikzee op 23 februari 1962, 86 jaar oud.

Het Diaconessenziekenhuis aan de Prinsenstraat in Dordrecht. Verschillende geëvacueerden uit Schouwen-Duiveland zijn hier kort of langer verpleegd. Twee bewoners zijn er overleden: Marinus van Oeveren en Maatje Stoel-Nuijens. (Foto Regionaal Archief Dordrecht, nr. 554_32862)

‘Het was een andere wereld, spannender’

Cor van der Linde uit Zierikzee werd op school uitgelachen om zijn Zeeuwse accent

Cor van der Linde, uiterst links, samen met zijn vader Jan Pieter en zijn moeder Leentje Cornelia in Dordrecht, rechts zit mevrouw Bouman, de gastvrouw in Dordrecht, met haar twee eigen kinderen. (Foto Familiebezit)

Cor van der Linde in Zierikzee: “Wij zijn allemaal toch wel heel goed opgevangen in Dordrecht.” (Foto Gert van Engelen)

Acht jaar was Cor van der Linde toen hij enkele dagen na de watersnoodramp als evacué vanuit het dorp Dreischor ineens in Dordrecht belandde, een grote stad. Hij keek zijn ogen uit, hij vond het spannend. Bijvoorbeeld die trein die dwars door de stad pufte om de fabrieken in de oostelijke wijk de Staart te bedienen. De familie Van der Linde was met meerdere leden aanwezig in Dordrecht, verspreid over drie adressen. Cor verbleef met zijn ouders in de Van Slingelandtlaan. Die ligt vlakbij de Oranjelaan en daaroverheen reed die goederentrein heen en weer. Zijn opa en oma zaten verderop in de nieuwbouwwijk Nieuw-Krispijn. De broers van zijn vader, de tweeling Johannes Pieter en Pieter Adriaan, woonden vlakbij: twee straten terug. Begin februari 1953 waren ze met z’n zevenen aangekomen, in mei van hetzelfde jaar waren ze alweer vertrokken uit Dordrecht. Als getrouwd man zou Cor van der Linde later in zijn leven nóg eens een periode buiten Zeeland doorbrengen, in Schoonhoven en Pijnacker. Een terugblik.

Rijksoptichter

Een jochie is Cornelis Leendert (‘Cor’) van der Linde al lang niet meer als hij eind 2021 in Zierikzee de deur van zijn huis opent voor de verslaggever. Geboren in Yerseke op 3 januari 1945, is hij inmiddels een zeventiger. Hij vertelt dat hij lange tijd enig kind was. Pas in 1956, op 2 december, kreeg hij er een broer bij, Aad. Cor was toen al elf.

Toen de ramp zich voltrok, woonde hij met zijn ouders in Dreischor, nabij de molen aan de Molenweg, op nummer P19. Zijn vader was de rijksoptichter vlassen Jan Pieter van der Linde, geboren in Dreischor op 7 mei 1919. Zijn moeder heette van zichzelf ook Van der Linde, haar trouwnaam luidde dus Leentje Cornelia van der Linde-van der Linde. Ook zij was in Dreischor ter wereld gekomen, op 28 november 1919.

Wat overkwam het gezin Van der Linde in de rampnacht? “Mijn vader”, vertelt Cor, “moest ’s nachts naar de dijk bij het haventje, om te helpen zandzakken te vullen. Er waren er meer daar die meehielpen. Op een gegeven moment zagen ze in dat ze ’t niet zouden redden. Toen zijn ze allemaal naar huis gegaan. Mijn vader kon gelukkig meerijden in een auto, anders had hij het niet gered. Het water kwam zo snel, de dijk brak door.” Thuis, aan de Molenweg, was zijn moeder ondertussen “misschien al bezig om spullen en kleding naar boven te brengen”, denkt hij, naar de zolder. Hij weet dat niet zo precies meer. Maar toen kwam zondagochtend vroeg ook in het dorp het water aangedenderd. “We zaten al op zolder, maar daar konden we niet blijven. Het huis stond nogal relatief laag.”

“Maandagochtend zijn mijn ouders en ik, samen met andere bewoners van de Molenweg als eersten opgehaald, met een roeiboot vanaf het haventje Beldert. In de omgeving van de molen stonden zo’n zes woningen, en al die mensen

wilden natuurlijk meevaren. Ik heb geen idee meer hoeveel dat er waren, ik was pas acht. Maar in mijn beleving waren er wel veel mensen in die krappe roeiboot, die bijna nog lek voer op de scherpe punt van een dampaal. De hulpverleners brachten ons op de dijk bij Beldert. Waarna wij te voet, met de spullen die we bij ons hadden (en dat kunnen er nooit veel zijn geweest), over de dijk naar Schuddebeurs zijn gelopen. Daar werden we ondergebracht in het buitenhuis ‘Heesterlust’.”

Dordrecht

Schuddebeurs was droog gebleven. Cor: “Daar was geen water gekomen. ’s Nachts sliepen wij in dat buitenhuis met veel mensen die gered waren, mannetje aan mannetje op de zolder, tot woensdag of donderdag. In de loop van de week zijn we met personenauto’s naar de dijk bij Brouwershaven gebracht. En daar zijn we overgestapt op een vrachtschip, waar we in het laadruim konden zitten. Dat schip bracht ons naar Dordrecht. ’s Avonds kwamen we er aan. Op een kade, ik weet niet meer welke. Met auto’s van particulieren zijn we vervolgens naar een school gebracht, de hbs aan het Oranjepark, en daar hebben we overnacht. De bedoeling was niet om in Dordrecht te blijven, maar om door te gaan, naar Amersfoort bijvoorbeeld.”

In zijn relaas duiken nu ook de andere familieleden op. Cor en zijn ouders waren namelijk niet de enige Van der Lindes die naar Dordrecht waren geëvacueerd. Ook zijn opa en oma waren er: Cornelis Anthonij van der Linde (Dreischor, 26.11.1890) en Elizabeth Minne (Dreischor, 24.2.1890), plus de tweelingbroers van zijn vader: de ongehuwde bakker Johannes Pieter (Dreischor 25.3.1930) en de eveneens ongetrouwde vlasser Pieter Adriaan (Dreischor, 25.3.1930). Alle zeven zijn ze uiteindelijk toch maar in Dordrecht gebleven.

Cor: “De particulier die mijn opa en oma vervoerde, zei tegen mijn grootouders: ‘Julie

mogen bij wel ons blijven’. Dat kwam ook de particulier ter ore die mijn ouders vervoerde, en die deed daarop hetzelfde voorstel. Dat hebben ze gedaan.” En zo gebeurde het dat de Van der Lindes werden verdeeld over drie adressen. De grootouders kwamen te logeren bij de familie Van Dorssen in Nieuw-Krispijn, aan de Ernst Casimirstraat 38. Hun tweeling kon terecht bij de familie Van de Reede aan de Gevaertsweg 3; Cor en zijn ouders bij de familie Bouman aan de Van Slingelandtlaan 3.

Accent

Dordrecht beviel de jonge Cor wel, zegt hij. “Wij kwamen van een dorp en we woonden nu in een grote stad. Een heel andere wereld, vond ik wel. Spannender.” Hij zag er niet alleen die trein dwars door de stad trekken, hij ging er ook naar de lagere school aan de Vrieseweg. “Ik sprak met een Zeeuws accent, dus ik werd er wel eens uitgelachen.” Op weg naar school liep hij door Park Merwestein, zoïets kende hij niet. Met zijn ouders bezocht hij ook bijeenkomsten in de stadsschouwburg Kunstmin, nóg zoïets ongewoons. “Onze periode in Dordrecht was toch wel bijzonder. Omdat het zo anders was dan in Dreischor, een andere leefomgeving.”

Hijzelf, maar ook zijn ouders, zijn door de familie Bouman “toch wel heel goed opgevangen”, kijkt hij erop terug. “Meneer Bouman was directeur van een scheepswerf. Ik heb zodoende eens een tewaterlating mogen meemaken.” Zijn grootouders, de tweelingbroers – óók voor hen geldt dat zij “goed naar de zin hebben gehad” tijdens hun Dordtse tijd, weet Cor.

In mei keerden de Van der Lindes terug naar Schouwen-Duiveland. De grootouders en de tweeling al op de 19de, volgens de administratie, Cor en zijn ouders op de 27ste. “Iedereen ging terug naar zijn eigen huis.” Voor de grootouders en de tweeling, die in Dordrecht “al vrij snel” waren gaan werken in een fabriek, was dat

Bogerdweg D191 (nu: 21) in Dreischor, voor de anderen de Molenweg.

Schoonhoven

Hoe zijn leven nadien verliep?

Op 1 december 1962, na een korte tijd van vijftien maanden bij de belastingdienst, kon Cor van der Linde als tekenaar gaan werken bij de Deltadienst, hij bleef er tot 1 oktober 1968. In het laatste jaar was hij opzichter bij de grindbestortingen in de Oosterschelde. Op 27 juni 1969 trouwde hij met Elizabeth Radewalt uit Nieuwerkerk (geboren 22.2.1948); met haar kreeg hij twee kinderen: Janco en Angeli. Een dag na de bruiloft verhuisde het echtpaar naar Schoonhoven, waar hij bij Gemeentewerken aan de slag ging als opzichter en werkvoorbereider. Na Schoonhoven, en een tussenstap van drie jaar in Pijnacker, stapte hij over naar Gemeentewerken in Zierikzee, waar hij bleef tot aan zijn pensionering. In Zierikzee is hij blijven wonen.

Is hij ooit nog wel eens in Dordrecht terug geweest?

Cor knikt, glimlachend. Kort nadat hij zich met zijn bruid in Schoonhoven had gevestigd, is hij “op een dag op een brommertje naar Dordrecht gereden, om er nog eens rond te kijken”. De gastvrije familie Bouman heeft hij zo nu en dan nog opgezocht, voor de laatste keer in mei 2005, in Eefde, in de buurt van Deventer. “Nu leven die mensen niet meer.”

Acht en zestig jaar is de watersnoodramp al voorbij; meerdere familieleden van hem zijn nu niet meer in leven. Zijn vader Jan Pieter overleed op 27 februari 1990 (70 jaar oud), moeder Leentje Cornelia op 13 augustus 2011 (90). Zijn opa Cornelis ging heen op 24 december 1968 (78), zijn oma Elizabeth op 14 mei 1978 (88). Zijn ooms, de tweelingbroers, zijn ook overleden – zo is nu eenmaal de cirkelgang van het leven. Johannes (‘Han’) stierf op 4 september 2013 (83), Pieter (‘Piet’) op 29 januari 2018 (87).

De goederentrein waarover Van der Linde zich in Dordrecht zo verbaasde, op de Oranjelaan. Van der Linde ‘woonde’ er vlakbij. Dit industriespoor naar de Staart is in maart 1966 opgeheven. (Foto RAD, nr. 554_32686)

Deze foto toont de Breedstraat net na de ramp. Het tweede (schijnbaar witte) huisje van links is de ouderlijke woning van Cor van der Linde. Rechts is de ravage op de hoek met de Schuttershofstraat. (Foto Privébezit)

‘Ons huisje stond waar nu het mosselmonument is’

De ouders van Annie van der Leer-Haeck (93) uit Bruinisse waren net voor de ramp bij familie in Dordrecht gaan logeren

De ouders van Annie van der Leer-Haeck, Jan en Dirkje uit Bruinisse, hadden Schouwen-Duiveland al verlaten voordat zij tot evacuatie gedwongen zouden worden. Toen een ramp van ongekende omvang Zeeland trof, bevonden zij zich namelijk al enkele dagen in Dordrecht, bij hun zoon Wim. Feitelijk is er dus geen sprake van evacuatie, niettemin komen zij voor in de Dordtse evacuatie-administratie. Hun huisje in Bruinisse, op de Noorddijk 45, is overleefd. In april 1953 konden ze er zo weer intrekken. Later is het niettemin rücksichtslos gesloopt, net als de naburige pandjes. Voor Jan en Dirkje was de ‘evacuatie’ van 1953 een wonderlijke herhaling. In de oorlog waren zij ook al eens uit Bruinisse verdreven. Toen zetten de Duitsers, in maart-april 1944, grote delen van Schouwen-Duiveland opzettelijk onder water, de grootscheepse inundatie-operatie. De bevolking had weg te wezen. Ook toen belandde de familie Haeck in Dordrecht.

Overzicht

Officieel heet ze Anna Alida en ze is geboren in op 14 december 1928. Met andere woorden: Annie is al 93, een bewonderenswaardige leeftijd. Maar wie denkt dat zij zich naar die leeftijd gedraagt, vergist zich. Annie van der Leer-Haeck, weduwe sinds 1993 en woonachtig te Middelburg, is een zeldzaam levendige, vieve vrouw – die moeiteeloos en vaardig de pc bedient.

Haar eigen familie, de Haecks, is niet in een enkele zin te schetsen. Daarom wordt hier voor een goed begrip eerst uiteengezet hoe de familie in elkaar steekt. Zonder zo’n overzicht gaat het anders duizelen bij al de namen die aan de orde komen.

Jan Haeck, mosselschipper van beroep en geboren in Bruinisse op 23 augustus 1877, is degene die het gezin deed ontstaan, samen met zijn eerste vrouw: Dirkje van den Berge, ook geboren in Bruinisse, op 10 september 1879. Zij trouwden in hun woonplaats op 20 oktober 1905 en kregen drie kinderen, van wie de laatste levenloos ter wereld kwam, op 8 december 1910. De twee andere borelingen zijn Pieterella Johanna (‘Pie’, 2.8.1906 – Dordrecht, 2.2.1985; 78; echtgenote van Marinus Boot: Bruinisse, 15.2.1899 – Dordrecht, 4.5.1991; 92) en Leendert Jubregt (‘Leen’, 8.7.1909 – Djakarta, 11.4.1951; 41 jaar). Moeder Dirkje is al jong overleden, op 29 december 1910, 31 jaar oud. Acht jaar later hertrouwde weduwnaar Jan in Gorinchem met Dirkje Kieboom, in het nabijgelegen Werkendam geboren op 2 mei 1891. Met haar kreeg Jan Haeck nog eens zes kinderen, ook allen, stuk voor stuk, in Bruinisse. Achtereenvolgens waren dit (ter wille van de overzichtelijkheid worden ook direct al de overlijdensdata vermeld):

1. Johanna Maria (‘Jo’, 20.3.1919 – Utah, VS, 27.4.1996; 77; echtgenote van W.H.G. van Horssen)
2. Anthonie Cornelis (‘Toon’, 22.5.1920 – Liverpool, GB, 3.8.1990; 70, echtgenoot van Grace Hudson)
3. Willem (‘Wim’, 22.6.1922 – Vlissingen, 27.1.1982; 59 jaar, echtgenoot van Elly Berghuis)
4. Dirkje (‘Dick’, 1.1.1924 – Hilversum, 24.5.2004; 80 jaar; echtgenote van Anthonie van Maaren, Dordrecht, 20.12.1923 – Hilversum, 4.1.1999; 75 jaar)
5. Kaatje (‘Carla’, 15.6.1925 – Bruinisse, 14.3.1990; 64, echtgenote van Leendert de Jonge, Duivendijke, 26.9.1927 – Bruinisse, 27.9.2013; 86)
6. Annie A. (‘Anna’ of ‘Annie’, 14.12.1928). Zij is, zoals uit dit staatje blijkt, als enige nog in leven.

Roodvonk

In de bezettingstijd woonden vier van de kinderen Haeck in Dordrecht: Pie, Leen, Jo en Wim. Dat had geen speciale reden; het was zo gekomen. Maar het feit dat ze in Dordrecht zaten, kwam wel goed uit toen de inundatie dreigde, vertelt Annie. “De familie is toen met de mosselboot van vader naar Dordrecht gegaan, en daar zijn ze verdeeld over wie al in Dordrecht woonden. Alleen: Dick en ik mochten niet mee. Wij hadden roodvonk, een besmettelijke ziekte waarvoor de Duitsers bang waren. De Duitsers brachten ons naar een hospitaalschip. Dat mocht alleen ‘s nachts varen, niet overdag: het was per slot van rekening oorlog. M’n zus en ik hebben toen een paar weken in Rotterdam in een ziekenhuis

Annie van der Leer-Haeck in Middelburg: tijdens de inundatie in 1944 kwam de familie Haeck ook al in Dordrecht terecht. (Foto Gert van Engelen)

gelegd. Later heeft vader ons opgehaald en meegenomen naar Dordrecht.”

Jan Haeck is volgens de gemeentelijke woningkaart op 21 juni 1944, komend van de Noorddijk B78 in Bruinisse, eerst ondergebracht op het adres Aardappelmarkt 15 (nu: 9), per 3 mei 1945 ging hij (uiteraard met zijn gezin) naar de Stationsweg 3. Alleen van hem als hoofd van het gezin zijn de woongegevens geregistreerd.

Nadat de oorlog was beëindigd, zijn Jan en zijn vrouw Dirkje teruggegaan naar Bruinisse. Zo niet Annie. Zij is in Dordrecht gebleven, bij haar stiefzus Pie. Haar vader stemde ermee in, maar zei wel: “Je krijgt er niks voor. Ik ga je niet steunen.” Daar liet Annie Haeck, 17 pas in 1945, zich niet door ontmoedigen. Ze ging in tegendeel meteen driftig aan de slag. “Overdag werkte ze op het kantoor van de Schade-enquêtecommissie van de oorlog, op de Rozenhof. “Op zaterdag werkte ik bij V&D, ook om wat te verdienen. En in de avonden ging ik naar de avondschool.”

In die Dordtse tijd ontmoette zij haar aanstaande echtgenoot: onderwijzer Aart Arie van der Leer, een Dordtenaar geboren op 31 januari 1929. Zij trouwden in juli 1953 en trokken naar Den Haag.

Logeren

In 1953 overviel Zeeland een grote natuurramp, de watersnood. Jan en Dirkje, nog altijd wonend op de Noorddijk in Bruinisse, hadden anders onherroepelijk geëvacueerd zullen worden. Maar dat hoefde al niet meer: zij waren een weekje logeren in Dordrecht, bij hun zoon Wim, op de Singel 233 (nu: 255). Wim was getrouwd met Elly Berghuis en zou zich ontwikkelen tot gezagvoerder bij Shell Tankers bv.

Uit de evacuatie-administratie blijkt dat Jan en zijn vrouw al op 29 januari uit Bruinisse waren vertrokken, drie dagen voor de ramp. Maar gnoteerd staat ook dat zich bij zoon Wim nog twee Haecks bevonden, nog een Jan en ene Krina Esther, allebei geboren in Indonesië, hij in Soerabaja op 1 april 1941, zij in Djakarta op 30 mei 1944. Wie waren zij, van wie waren zij?

Annie legt het uit: haar stiefbroer, de werktuigkundige Leen, is in 1928 al jong naar Batavia geëmigreerd. Naar het zich liet aanzien voorgoed – en dat werd het uiteindelijk ook. Maar niet meteen. In 1938 trouwde hij als 28-jarige, met verlof zijnde, op 29 april in Bruinisse met de 27-jarige Klazien Cathalina (‘Klazien’) Jumelet (Bruinisse, 24.5.1910 – Goes, 22.1.1985; 74). Samen vertrokken ze naar Indonesië, waar Klazien beviel van Jantje. In de Tweede Wereldoorlog week Leen uit naar Australië. Zijn vrouw en Jantje werden opgesloten in een Jappenkamp, maar wisten te overleven.

Hartverlamming

Na de oorlog kwamen Leen, Klazien en Jantje weer bij elkaar, en werd er nog een kind geboren, Krina. In 1947 was het gezin even met verlof terug in Bruinisse. Nog maar amper waren ze teruggekeerd in Indonesië of Leen stierf, aan

een hartverlamming, op 11 april 1951. Klazien is toen, vertelt Annie, “op stel en sprong teruggegaan naar Bruinisse”, waar zij met de kinderen gingen wonen in de Deestraat.

Kort na de watersnoodramp is Klazien daarvan met de kinderen naar Dordrecht gegaan. Jan en Krina konden worden opgevangen door Wim, de stiefbroer van Leen. Klazien kon terecht bij Pie, de zus van Leen. In april 1953 is Klazien met de kinderen teruggekeerd naar Bruinisse. Dochtertje Krina is overigens kort daarna, nog geen zeven jaar oud, overleden, op 17 augustus 1954. In diezelfde maand april gingen ook vader Jan en moeder Dirkje terug naar Bruinisse. Annie: “Het huisje van mijn ouders stond er nog, ze konden er zo weer in. Het was overleefd gebleven. Dat huisje was er een in een rijtje van zes. Onderaan de dijk hebben de burens wel last gehad van het water. Die huisjes zijn in elkaar gezakt.” Alle pandjes op die plek op de Noorddijk zijn later afgebroken, nota bene in verband met de Deltawerken. Ze stonden vlakbij waar nu het mosselmonument is.

Geen leed

Elders in Dordrecht is na de ramp nog een Haeck tijdelijk gehuisvest geweest: Kaatje, een zus van Annie. Deze kraamverzorgster heeft volgens de evacuatie-administratie op twee adressen gezeten, eerst in de Herradesstraat 32 (ook nu: 32), vervolgens op de Brouwersdijk, op nummer 163 rood. Ook Kaatje is in april teruggereisd naar Bruinisse. In de Herradesstraat verbleef Kaatje bij haar oudere zus Dirkje (van 1924), die daar vanaf haar huwelijk op 23.8.1950 woonde met haar man, de fysisch technicus Anthonie van Maaren. In augustus 1954 is dit echtpaar naar Hilversum vertrokken.

Tijdens het interview is Kaatje niet ter sprake gekomen. Maar desgevraagd legde Annie naderhand uit dat haar zus Kaatje al in 1946 in Dordrecht was getrouwd, met Leendert de Jonge. “Ze hebben eerst in het buitenland gewoond, begin jaren vijftig in Grijpskerke, en vervolgens zijn ze, in 1956, óók geëmigreerd, naar Amerika.”

Al met al, sluit Annie af, is in de familie Haeck

Moeder Haeck met drie van de kinderen Dirkje, Jo en Wim voor het (afgebroken) huisje op de Noorddijk in Bruinisse. (Foto Familiebezit)

niemand het slachtoffer geworden van de watersnoodramp. Dat leed is ze bespaard gebleven.

Schoolhoofd

Hoe verging het Annie verder? Van Den Haag trokken zij en haar man naar Hilversum (waar haar zus Dirkje inmiddels woonde). Ze kregen vijf kinderen, van wie er één is gestorven. “In de vakanties gingen we naar Bruinisse. Mijn man wilde graag hoofd van een school op Schouwen-Duiveland worden. Hij solliciteerde op de advertentie voor Burgh-Haamstede, en daar zijn we in mei of juni 1958 naartoe verhuisd. Een paar jaar hebben we er in een schoolhuis gewoond.”

In 1962 werd Van der Leer in Middelburg hoofd van de Herengrachtschool, later van de Buitenhofschool. En in die stad is het echtpaar sindsdien gebleven. Aart Arie van der Leer is op 20 november 1993 overleden, Annie woont er nu in haar eentje. De ouders van Annie waren al in de jaren zestig heengegaan: Jan – die nog altijd in Bruinisse woonde, aan de Dorpsweg 35 – op 9 januari 1965 (87), Dirkje op 28 april 1963 (71). Herinneringen aan de watersnood heeft ook nog altijd Pieter Johannes van Horssen, een neef van Annie.

Ter inleiding vooraf deze uitleg: deze Piet, geboren in Dordrecht op 6 september 1946, is een zoon van Johanna Maria Haeck (van 1919), het eerste kind uit het tweede huwelijk van Jan en Dirkje. Johanna Maria vestigde zich op 3 september 1940 vanuit Terneuzen in Dordrecht en ging er als huishoudelijke hulp werken bij een notaris aan de Aardappelmarkt. Op 31 oktober 1945 trouwde zij in Dordrecht met Willem Hendrik George van Horssen (Dordrecht, 23.1.1914 – Utah, VS, 2.8.2000; 86); Pieter Johannes werd hun eerste kind.

Houten huis

Eind 1946 vertrok Van Horssen met de boot naar Venezuela, om daar bij de oliemaatschappij BPM te werken. Zijn vrouw en zoon volgden met het vliegtuig. In Venezuela ging Pieter Johannes Pedro heten. In het voorjaar van 1950 ging het gezin in Bruinisse wonen. De PZC meldde dat Van Horssen bezig was zelf “zijn huis te vervaardigen”, door kleine stukken hout in elkaar te passen”. Het huis moest 6 bij 9 meter groot worden. Ook kondigde hij al aan naar Australië te willen emigreren.

Maar in plaats daarvan werd het eerst Grijpskerke. Daar waren zij tijdens de watersnoodramp, net als haar zus Kaatje dus. En daarna, in 1956, werd het voor het gezin Van Horssen Salt Lake City in de VS de nieuwe woonplaats. Vanuit die stad meldde zich onlangs Pedro John, zoals hij nu sinds 1966 als genaturaliseerde Amerikaan heet, via de Dordtse archiefonderzoekster Erica van Dooremalen.

“Wij hebben in Grijpskerke geen last gehad van de watersnood”, e-mailde Pedro. Voor zijn opa en oma (Jan en Dirkje) is het ook goed afgelopen, weet hij, “want die woonden op de dijk, dus waren ze hoog”. Zes jaar oud was hij indertijd slechts. Maar hij heugt zich nog dat hij maanden na de ramp met zijn ouders met het veer van Sluis naar Zijpe ging, naar zijn grootouders. In Bruinisse zag hij enkele drooggevallen huizen. “Het water was al weg, maar aan de muur kon je nog zien hoe hoog het water had gestaan.”

Ook herinnert hij zich die keer na de ramp dat hij met het gezin met de trein naar Dordrecht ging en zich verbaasde: “Een eindje voorbij Goes was er aan beide zijden van de trein allemaal water.”

Annie Haeck en haar man Aart Arie van der Leer, op een foto die op 1 oktober 1945 is gemaakt in Dordrecht, in de studio van Foto Beerman. (Foto RAD, nr. 309_45023)